

Twaalf paar schoentjes in een grillig plasje

'Ik ben gestopt met televisie kijken. Van de ene op andere minuut ben ik ermee opgehouden, voorgoed, zelfs geen sport.' Zo begint de dit jaar in vertaling verschenen roman *De Televisie* van Jean-Phillipe Toussaint. Het klinkt als een grote schoonmaak, een radicale reiniging met spannende vooruitzichten. Maar alleen in deze eerste twee zinnen blijkt Toussaints hoofdfiguur energiek en daadkrachtig. Want wat maakt zijn hoofdfiguur nu eigenlijk mee en wat voert hij uit na zijn vrijwillige en heroïsche abstinentie? Bitter weinig. De Televisie is een loom relaas over een kunsthistoricus die eigenlijk aan zijn studie over Titiaan zou moeten werken maar die als een eigentijdse Taugenichts een zomer lang suffend de dagen doorbrengt, tv of geen tv. Overigens begint Toussaints landerige hoofdfiguur al snel te marchanderen. Stoppen met kijken doet hij niet. In hotels mag het toestel wel aan, en in andermans huis geldt het verbod op tv-kijken evenmin.

En als het hem lukt om een tijdje niet te kijken, blijft de tv zijn gedachten beheersen. Helaas zijn die gedachten weinig opwindend: 'Televisie is waanzinnig formeel, uitsluitend buitenkant.' Even later overpeinst hij dat televisie een vluchtig medium is.

Rudy Kousbroek schreef in *Anathema's 2*: 'Ongeveer een half jaar geleden verwierf ik televisie; opeens, onverwacht, zoals een Zen-leerling opeens Satori bereikt terwijl hij er het minst op verdacht is.' Met terugwerkende kracht is dit een perfect foto-negatief van het begin van Toussaints *De Televisie*: Kousbroek publiceerde *Anathema's 2* in 1970.

Sindsdien is hij bij mijn weten niet bezweken aan tv, noch blijvend onthecht door Satori.

Tegenover het verhaal over de man die de televisie quasi-voorgoed uitzet, staan in de literatuur de verhalen uit de tijd dat nog niet iedereen tv had en er een koorts rondwaarde onder degenen die op het punt stonden een toestel aan te schaffen. Dat kunnen soms evocerende verhalen en herinneringen zijn, over great expectations in de oorspronkelijke, romantische betekenis van de uitdrukking. Zo begint *Weerborstels* van A.F.Th. van der Heijden met een vergezicht over de daken van een volkswijk waarop zich een geheel nieuwe wildgroei openbaart: 'Van steeds meer daken, uit de schaduw van steeds meer schoorstenen schoot het op, het kale onkruid, het dorre gewas van de televisieantennes.' Van der Heijdens hoofdfiguur Albert Egberts haalt een herinnering op aan de tijd dat er nog slechts een enkele dorre antenne op de daken stond en een heel troepje kinderen op woensdagmiddag massaal ging kijken bij dat ene gezin waar al televisie was. De rij kinderschoenen in de keuken was een bedwelmende aankondiging van de avonturen in het kinderprogramma *De Telescoop*. 'Ze stonden altijd keurig op een rij naast het fornuis. . . tien, twaalf, dertien paar. . . Schoentjes en laarsjes door elkaar heen. Als het erg regende, stonden ze soms in een grillig plasje.' Albert kwam soms opzettelijk als laatste binnen, teneinde zich stiekem te vergapen aan het 'druipende stilleven' van die schoentjes. Hij genoot van de 'prikkelende verwachting die uitging van het natte schoeisel dat op wonderbaarlijke wijze het beeld opriep van de kinderen die binnen, op de grond, met onder zich gevouwen kousevoetjes, al naar *De Telescoop* zaten te kijken.'

Deze passages van Van der Heijden werpen licht op een inmiddels tot nostalgie afgesleten geloof in vooruitgang; op een verlangen naar de spanning van het televisiekijken; en

uiteindelijk op de onvermijdelijke desillusies en de angst voor het onbekende. Kortom: op sentimenten en ideeën die onverbreekbaar zijn verbonden met de televisie en die oneindig veel meer spanning en drama opleveren dan het vrijzwevende cultuurpessimistische geneuzel in Toussaints *De Televisie*.

De morele strekking van Toussaints boek is dat tv-kijken niet afstompt maar dat degenen die leegte wensen op hun wenken worden bediend door de tv. Wie inert en hersendood is, zou dat zonder tv ook wel zijn geweest, suggereert Toussaint. Televisie is dan hoogstens de aanjager van een aloude behoefte aan wakend slapen. Maar voor alle anderen is de televisie evenzogoed de motor voor de meest uiteenlopende initiatieven en inzichten, met de veelgemaakte zapcultuur als een nieuwe fase voor de alerte, creatieve tv-'verbruiker': zie Quentin Tarantino, zie Villa Achterwerk van de VPRO, zie de op 'zapsnelheid' afgestemde leaders van MTV. Zie ook Eboman, een van de eertijdse winnaars van de NPS-Cultuurprijs voor jonge kunstenaars. Wie Eboman wel eens aan het werk heeft gezien met de beeld- en geluidscratch, weet dat er tegenover de in lethargie verzonken kunsthistoricus uit Toussaints roman een nieuw, interessanter type tv-consument bestaat voor wie televisie niet een logge en dictatoriale brij van beelden is maar in plaats daarvan een verlokkelijk reservoir waaruit op alle mogelijke manieren kan worden geput teneinde een heel nieuwe ordening aan te leggen. Zappen is scheppen.

(Joost Zwagerman, *De Volkskrant*, 14 november 1998)